

پیشگیری از فساد و ارتقاء سلامت نظام اداری

تهیه و تدوین: دکتر امیر شیبانی

پیشگیری از فساد و ارتقاء سلامت نظام اداری

نگاهی اجمالی به

- تعاریف فساد و تعریف گزیده
- مفاهیم اساسی در مبارزه با فساد اداری
- تفاوت تخلفات اداری و فساد اداری
- مصادیق حقوقی فساد
- انواع فساد

• کانونها و عوامل فساد اداری

• پیامدهای فساد اداری

• رابطه عوامل مؤثر بر فساد

• تجارب جهانی در خصوص پیشگیری و مبارزه با فساد اداری

• وضعیت راهبردی نظام اداری از نظر فساد

• عوامل ایجاد کننده فساد اداری و برخی راهکارهای آن

**مطالعات و اقدامات صورت گرفته برای تدوین
لایحه پیشگیری از فساد و ارتقای سلامت نظام
اداری**

فساد (Corruption)

فساد از کلمه لاتین (RUMPERE می آید که به معنای شکستن است. بنابراین در فساد (چیزی می شکند) یا (نقض می شود). این چیز ممکن است :
(یک شیوه رفتار اخلاقی) یا (یک قانون) یا مقررات اداری) باشد.

افلاطون : در انجام وظیفه، نه برای اعمال
خوب و نه برای اعمال بد، نه برای انجام
کاری و نه برای خودداری از انجام امری
نباید تحفه گرفت. هرکس برای انجام
وظیفه تحفه بگیرد باید محکوم به اعدام
شود

**منتسکیو: در حکومت مشروطه شرافت به قدری مؤثر
است که از هر پیشکشی بهتر است اما در حکومت
استبدادی که نه شرافت هست و نه تقوی، نمی توان به
انجام کاری تصمیم گرفت مگر به امید منفعت.**

بانک جهانی و سازمان شفافیت بین الملل:

Transparency International

organization (TI)

**فساد اداری عبارتست از استفاده از قدرت
عمومی برای کسب منافع خصوصی**

مفهوم کلی فساد در نظام اداری
تعریف گزیده

اقدامات مأموران دولتی که با هدف انتفاع و بهره‌برداری برای خود و یا اشخاص دیگر و یا در قبال دریافت مال برای خود و یا اشخاص دیگر صورت می‌گیرد از طریق

- نقض، تغییر و تفسیر قوانین، مقررات، ضوابط اداری**
- خودداری، کند کاری و یا کوتاهی در انجام وظایف قانونی در قبال ارباب رجوع**
- تسهیل و یا تسریع غیرعادی در انجام کار برای اشخاص معین در مقایسه با دیگران**
- دادن اطلاعات و رایحه اسناد طبقه‌بندی شده به اشخاص حقیقی یا حقوقی که قانوناً حق دریافت آنها را ندارند.**

مفاهیم اساسی در مبارزه با فساد اداری

پاسخگویی (Accountability)

مراد از پاسخگویی مسئولیت پذیری و گزارش دهی دستگاهها پیرامون عملکرد و وظایفی که مورد غفلت واقع شده می باشد.

• پاسخگویی در برگیرنده گزارش دهی عملکرد است.

• پاسخگویی یعنی شهروند مداری

شفافیت (Transparency)

منظور از شفافیت، افزایش آگاهی مردم از تصمیمات و ساز و کارهای داخلی دولت است. بدین معنی که افراد از سیاست‌ها و اقدامات دولت آگاهی و در هنگام بروز مشکلات یا داشتن شکایات از اینکه به کجا مراجعه کنند اطلاع کافی داشته باشند.

برای ایجاد رابطه مطلوب بین دولت و مردم و تحقق هدف فوق رعایت اصول (حق آگاه شدن) و (آزادی اطلاعات) ضروری است.

سلامت و یکپارچگی (Integrity)

عبارتست از استفاده از قدرت عمومی برای منفعت عمومی. این عنصر، محور برجسته مبارزه با فساد است. مفهوم سلامت، پیشنهاد کننده شیوه‌های مثبت و فعال است و بر مبنای آن در واقع قبل از اینکه به دنبال طرح‌هایی برای مبارزه با فساد باشیم، بهتر است در مسیر سلامت نظام اداری جامعه حرکت کنیم و گروه‌ها و بخش‌های مختلف برای پیش‌گیری و مبارزه با شکل‌گیری فساد را گرد آوریم.

تفاوت تخلفات اداری و فساد اداری

تخلفات اداری عبارتست از: این که کارکنان یک سازمان در رده‌های مختلف شغلی و مسئولیتی، قوانین و مقررات، آیین‌نامه‌ها، گردش کارها، هنجارها و قواعد کاری را به صورت کلی یا جزئی، عمدی یا غیرعمدی مراعات ننمایند، به طوری که بر اثر آن، فرایند تولید کالاها و یا ارائه خدمات سازمان و نیز اعتبار و حیثیت اجتماعی آن خدشه‌دار شود.

تعریف فساد اداری

فساد اداری حالتی در نظام اداری است که در اثر تخلفات مکرر و مستمر کارکنان و نهادینه شدن تخلف به وجود می آید و آن را از کارایی مطلوب و اثربخشی مورد انتظار باز می دارد. در واقع تخلفات اداری با تکرار، استمرار و نهادینه شدن، و تأثیرات قابل توجه در نظام اداری به فساد اداری منجر می شود.

مصادیق حقوقی فساد

– ارتشاء

– اختلاس

– تبانی در انجام معاملات

– اخذ پورسانت و هدایا

– پرداخت و دریافت ناموجه درداوری و مشاوره

– اعطای تسهیلات افزون بر ضوابط و مقررات

– اعطای امتیازات و امکانات برخلاف عرف و ضوابط

عوامل و کانون‌های فساد اداری

انواع فساد اداری

هیدن هیمر :

فساد اداری سیاه (مذموم) —

فساد اداری خاکستری (رایج) —

فساد اداری سفید (منسوخ) —

پیامدهای فساد اداری

الف) پیامدهای فردی فساد اداری

- خدشه‌دار شدن امنیت شغلی، اعتبار و حیثیت فرد و انگیزه‌کاری در کارکنان
- تقدم یافتن منافع فردی بر منافع سازمانی و عدم هدایت مناسب استعدادهای فردی
- بروز اختلافات خانوادگی و ناهنجاری‌های روحی و روانی و ایجاد جو بی‌اعتمادی در مردم و افزایش هزینه زندگی

ب) پیامدهای سازمانی فساد اداری

۱- رشد انحصار گرایی دولتی، هدر رفتن سرمایه گذاری انجام شده روی منابع انسانی و آسیب رسانی به فرایند توسعه منابع انسانی

۲- افزایش فرصت های ارتکاب فساد، پایدار سازی گسترش فساد از راه مقررات دست و پاگیر.

۳- تضعیف نظام ارزیابی، عدم رعایت شایسته سالاری و قانونمند نبودن استخدام ها در محیط های دولتی و اثر گذاری بر کارایی سازمان ها و بخش خصوصی

ج) پیامدهای اقتصادی - اجتماعی فساد اداری

- ۱- از بین رفتن شرایط رقابتی در اقتصاد
- ۲- افت کیفیت خدمات عمومی و زیربناها
- ۳- ممانعت از توسعه اقتصادی و اجتماعی
- ۴- افزایش هزینه‌ها و درآمدهای نامشروع
کارکنان و شهروندان

رابطه عوامل مؤثر بر فساد

مزایای ناشی از ارتکاب فساد با فرمول زیر قابل محاسبه است

$$a = b - c - p(s + qf) - v$$

که در آن:

(b) ارزش نقدی مورد انتظار

(C) هزینه مستقیم پرداختی بابت فساد

(p) احتمال کشف

(S) هزینه اجتماعی کشف (از دست دادن اعتبار اجتماعی)

(q) احتمال کشف که منجر به اقدامات کیفری می شود.

(f) هزینه مجازات (بیکاری یا جریمه یا حبس احتمالی)

(V) ارزش نسبت داده شده به سلامت یا وجدان یا شرافت فردی

(ارزش فرد یا قیمت فرد)

در فرمول فوق، اگر (a) مثبت باشد فرد مرتکب فساد خواهد شد.

این امر بیشتر از همه عوامل به مقدار متصور برای (v) وابسته است

که به وضعیت اخلاق مربوط می شود.

جمع‌بندی تجارب جهانی در خصوص مبارزه با فساد

- ۱- ایجاد قابلیت دسترسی آزادانه به اطلاعات و اطلاع‌رسانی مناسب در زمینه نحوه ارائه خدمات دولتی
- ۲- ایجاد سازمان‌های قوی با اختیارات مناسب برای مبارزه با فساد
- ۳- تعیین مجازات مناسب برای انواع فساد
- ۴- تنظیم و تدوین قوانین لازم پیرامون مبارزه با فساد
- ۵- انجام اصلاحات لازم در نظام‌های اداری و مدیریتی و روشها و رویه‌های انجام کار

-
- ۶- بهره‌گیری از همکاری سازمان های بین‌المللی
در امر مبارزه با فساد
 - ۷- توانمند سازی جامعه مدنی برای نظارت عمومی
بر نهاد قدرت
 - ۸- تقویت و توانمندسازی نهادهای نظارتی برای
اعمال نظارت های قانونی
 - ۱۰- استقرار نظام ارزیابی عملکرد در دستگاه های
اجرایی
 - ۱۱- بررسی‌های ادواری پیرامون یکپارچگی و
سلامت در نظام اداری و تجدیدنظر در برنامه‌های
مبارزه با فساد